

گزارشی از پنجاهمین سال تاسیس کمیسیون ملی یونسکو در ایران به روایت سند و تصویر

● فیروزه دختانی

دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران

مقدمه:

با پایان یافتن مبارزه ایدئولوژیک میان ابرقدرت‌ها، با آنکه موانع بزرگی از پیش پای جامعه جهانی برداشته شد، روندهای نهفته‌ای که در بطن جوامع جریان داشت، مجال بروز یافت و تقویت شد، روندهایی که در مجموع «بحران ارزش‌ها» نام گرفته‌است.

از این رو، یونسکو در مقام مرجعی بین‌المللی در پاسخ به مسائل روز افزون اخلاقی در عرصه‌های متنوعی چون تجارت جهانی، رسانه‌ها، محیط زیست، فن آوری ارتباطات، زیست فن آوری و کمک‌های بشر دوستانه، در پی تلویپ و ترویج طرح‌ها، برنامه‌ها و اصول راهنمایی است که در عین عام بودن تنوع و ویژگی‌های جوامع را در نظر بگیرد.

بخش اعظم پرسش‌های مطرح شده در چهارچوب حوزه صلاحیت یونسکو قرار می‌گیرد، پرسش‌هایی چون: به چه نوع آموزشی نیازمندیم، برای چه نوع جامعه، برای شکل دادن به چه نوع شهروند؟ هدف از تاسیس مدارس چیست؟ آزادساختن و

رهایی بخشیدن انسان، یا القای میراث خشونت و طرد؟ چه کسی و براساس کدام هدف‌های اجتماعی اولویت‌هایی پژوهش‌های علمی را تعیین می‌کند؟ پیامدهای فرهنگی تحولات ناشی از پیشرفت‌های فن آوری اطلاعات و اطلاع‌رسانی و ارتباطات چیست؟ چگونه می‌توان تصمیم گرفت که در تحقیقات زیست‌شناسی و ژنتیک انسانی از کدام «حد» نباید فراتر رفت؟ چه میزان احساس مسئولیت و همبستگی می‌توان از افراد و گروه‌ها نسبت به نسل‌های حاضر و آتی انتظار داشت و طلب کرد؟

پاسخ به این پرسش‌ها و دهها پرسش دیگر رانمی‌توان در محدوده‌های ملی یا در فعالیت‌های حرفه‌ای جست و جو کرد. مسائل عمده‌ای که بر آینده بشر مؤثر است روز به روز همگانی‌تر می‌شود و متقابلاً بر جوامع بشری تأثیر می‌گذارد. پاسخگویی به آنها مستلزم ایجاد تفاهم و ارزش‌های مشترک است. در جهان چند قطبی امروز که فردگرایی در اوج خود است و برداشت‌ها و دریافت‌ها دستخوش پراکندگی و شقاق بی‌سابقه‌ای است، بیش از همیشه ضروری و بلکه اضطراری است که شالوده‌های ارزش‌های مشترک ایجاد شود که از لحاظ زیست محیطی، اجتماعی و فرهنگی همزیستی پایدار را در سطح جهانی ممکن سازد. به همین دلیل است که یونسکو

باید نقش خود را در مقام تریبونی برای تامل تقویت کند. تریبونی که در آن سیاستمداران، کارشناسان رشته‌های مختلف، روشنفکران عرصه‌های گوناگون و سرآمدان جوامع مدنی با تمام تنوع ممکن خود، با آزادی کامل به مبادله تجربه‌ها و نظرات خود بپردازند و امکانات را بسنجند و راه‌های عملی پیشنهاد کنند و گزینه‌های پیشگیرانه‌ای ارائه دهند تا فقط به تنابیر تسکین‌دهنده موقتی اکتفا نشود. آری، مقابله با بحران ارزش‌ها و بی‌ریزی ارزش‌های نوین مستلزم مشارکت همگان و نورنگری است.

تاریخچه یونسکو:

اصل مقدم: هر گونه استبداد خود سرانه، از جمله آنچه به جنگ جهانی دوم انجامید، از طریق جهل و تعصب اشاعه می‌یابد، بنابراین همه افراد صرف‌نظر از مکان زندگی خود باید از این فرصت برخوردار باشند که بیاموزند چگونه منطق را ملاک قرار دهند و ارزش‌های انسانی را بیروانند. منطق به عنوان نیروی محرک پیشرفت مادی و ارزش‌های انسانی برای بی‌ریزی شالوده صلح و احترام به حقوق بشر. یونسکو (سازمان آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد) که در ۱۶ نوامبر ۱۹۴۵ متولد شد بر این اصل بنا شده است. هدف آن، که با هدف دیگر بخش‌های تخصصی سازمان ملل

یکسان است، پیشبرد صلح و رفاه همگانی در جهان از طریق همکاری میان ملت‌هاست. اما یونسکو در این تلاش نقش ویژه‌ای دارد. از آن جا که صلح باید بر اساس همبستگی معنوی و فکری بی‌ریزی شود، از آن جا که جنگ‌ها نخست در اذهان بشر آغاز می‌شود، دفاع از صلح نیز باید در ذهن انسان‌ها شکل گیرد، رسالت یونسکو بیش از هر چیز اخلاقی است و با روح انسان سروکار دارد. بنابراین یونسکو مأموریت یافته‌است که در مقام سازمانی برای همکاری فکری بین‌المللی خدمت کند.

یونسکو، برای انجام مأموریت خود پنج وظیفه اصلی را به عهده گرفته است. که گاه یک فعالیت واحد آن به چندین وظیفه پاسخ می‌گوید. این وظایف که به ویژه آسیب پذیرترین و محروم‌ترین گروه‌ها، یعنی کشورهای کمتر توسعه یافته به خصوص در افریقا، زنان و جوانان، را در نظر دارد عبارت‌اند از:

- مطالعات دورنگرانه: آموزش، علم، فرهنگ و ارتباطات برای جهان فردا چه شکل‌هایی باید بگیرند.
- پیشبرد، انتقال و سهیم شدن در دانش: به طور عمده با تکیه بر فعالیت‌های پژوهشی، تربیتی و آموزشی.
- تعیین معیارها: تدارک و تصویب اسناد بین‌المللی و توصیه‌های قانونی.

- کارشناسی: برای سیاست‌های توسعه و پروژه‌های کشورهای عضو که به صورت همکاری فنی در اختیارشان قرار می‌گیرد.

- مبادله اطلاعات تخصصی:

فعالیت یونسکو بیش و پیش از هر چیز توسط مقامات ۱۸۶ کشور عضو آن و انجمن‌های آموزشی، علمی، فرهنگی و ارتباطی آنها انجام می‌گیرد. تا این تاریخ در ۱۷۷ کشور عضو، کمیسیون‌های ملی، نمایندگی‌های یونسکو را به عهده دارند. سازمان‌های ملی و بین‌المللی و سازمان‌های غیر دولتی (NGOS) نیز در رسالت یونسکو مشارکت دارند. به علاوه، یونسکو بادیگری بخش‌های سازمان ملل که مثلاً در زمینه‌های توسعه، بهبود وضع کودکان، محیط زیست، یا امور مالی فعالیت دارند، همکاری می‌کند. این گونه پیوندها با کارشناسان همه رشته‌ها، در گوشه و کنار جهان، دروازه‌های جامعه مدنی را می‌گشاید، جامعه‌ای که تحولات بنیادی مؤثر بر زندگی ما در آن پدید می‌آید و بر اثر بحران‌های معاصر تشدید می‌شود. این موقعیت سازمان را قادر می‌سازد که همچون چهار راه و مرکز توزیع دانش و فرهنگ‌های جهان عمل کند.

به طور کل این سازمان به عنوان یکی از غیرمتخصص‌ترین مؤسسات وابسته به نظام ملل متحد تقریباً

همه زمینه‌های اندیشه انسانی را در حوزه قلمرو خود دارد. آموزش و پرورش انسان‌های امروز و فردا در نظر دارد، می‌خواهد پیشرفت‌های علمی را در خدمت انسان بگیرد، شناخت ارزش‌های فرهنگی گوناگون را انگیزه‌ای برای همبستگی بیشتر ملت‌ها و انسان‌ها به یکدیگر می‌شمارد، در حل مسائل جهانی به علوم اجتماعی متوسل می‌شود و برای گسترش زمینه‌های فکری انسان از رسانه‌های جمعی بهره‌می‌گیرد. این حوزه‌ها هدف و غایت نیستند بلکه ابزارهای هستند برای نیل به هدف اساسی‌تر یعنی استقرار و حفظ صلح و امنیت جهانی و محترم‌شمردن حقوق بشر و آزادی‌های اساسی انسان.

- کمیسیون ملی یونسکو در ایران:
کمیسیون ملی یونسکو در ایران در فروردین سال ۱۳۲۵ به صورت غیر رسمی و رسمیت یافتن آن در ۱۷ خرداد ۱۳۲۸ طبق اساسنامه یونسکو صورت گرفته است. این کمیسیون مرکز عمل و اداره امور برنامه‌های یونسکو در ایران

است. مرکز مزبور که نماد ملی رابط جمهوری اسلامی ایران با مقر یونسکو در پاریس و دفاتر منطقه‌ای مربوط به آن است، دارای شخصیت حقوقی است که اهم وظایف آن به شرح زیر است:

۱- مشارکت در فعالیت‌های یونسکو به منظور استقرار صلح و ایجاد تفاهم متقابل میان ملت‌ها از طریق اشاعه دانش و معرفت و اهتمام در امر نشر فرهنگ و آموزش.
۲- تلاش در جهت برقراری، حفظ و بسط عدالت، آزادی و حقوق اساسی انسان.

۳- تلاش برای اعتلای فرهنگ و اشاعه ارزش‌های انسانی و مبارزه با مفاسد اخلاقی از طریق تبادل فکری یا صاحب‌نظران در قلمرو ادیان و مذاهب، تعلیم و تربیت و علم اخلاق.

۴- کوشش در غنی کردن اندیشه بشری از راه نشر و بسط دانش به منظور اكمال فضیلت‌های انسانی.

۵- شناخت فرهنگ‌های گوناگون جوامع و معرفی فرهنگ اسلامی و میراث فرهنگی ایران.

۶- تعمیم آموزش و نیز مبارزه با بیسوادی به عنوان مانع عمده تعالی فکر و بسط و توسعه فرهنگی از طریق همکاری با یونسکو و مؤسسات تابعه.

۷- همکاری و همگامی در ایجاد نظام نوین ارتباطات به منظور مبادله گسترده اطلاعات در مقیاس جهانی و مقابله با انحصارطلبی قدرت‌های سلطه جوی جهانی در این زمینه.

۸- ایجاد ارتباط بین یونسکو و سازمان‌های دولتی و غیر دولتی کشور که در زمینه‌های آموزشی، تربیتی، علمی، فرهنگی و ارتباطی فعالیت دارند.

۹- تسهیل و توسعه ارتباط با کمیسیون‌های ملی در کشورهای دیگر، به ویژه کشورهای منطقه.

۱۰- همکاری در اجرای طرح‌ها و برنامه‌هایی که در چارچوب فعالیت‌های یونسکو از سوی دولت ارائه می‌شود. ایران یکی از ۴۴ کشور امضاءکننده اولین اساسنامه یونسکو در سال ۱۳۲۴ هجری شمسی (۱۹۴۵ میلادی) است.

تشکیل می‌دهد. البته دست اندرکاران نمایشگاه اذعان داشتند که تصویری اجمالی از سیر فعالیت‌ها و عملکردهای کمیسیون ودیبرخانه آن با استناد به مدارک پراکنده موجود ارائه شده است.

نمایشگاه مزبور شامل اسناد و مدارک زیر می‌شد:

- اسناد مربوط به ثبت کمیسیون ملی یونسکو در ایران
- اساسنامه‌های کمیسیون
- نمودار تغییرات ساختاری کمیسیون
- نحوه تامین بودجه
- نمودار تعداد کارکنان کمیسیون
- اسامی رؤسا، دبیران کل و سرپرستان کمیسیون
- مجموعه صورت جلسات شورای عالی کمیسیون
- کمیته‌های تخصصی (آئین نامه‌ها)
- انجمن‌های وابسته
- کمیسیون و شورای اجرایی
- سفرمدیران کل یونسکو به ایران
- اسناد و مکاتبات و گزارش‌های مربوط به کنفرانس‌های عمومی یونسکو

- مکاتبات شخصیت‌ها
- ایران در اسناد یونسکو
- مجموعه آثار ایرانی ترجمه شده به زبان‌های خارجی در چارچوب آثار برگزیده ادبی جهان

- مجله پیام
- مجموعه انتشارات کمیسیون
- یونسکو در آئینه مطبوعات
- تمبرها و لوح‌های یادبود

- پوسترها و گزارش‌های نهایی همایش‌های ملی، زیر منطفق‌های، منطقه‌ای و بین‌المللی که توسط کمیسیون ملی یونسکو در ایران و یا با مشارکت کمیسیون برگزار شده‌اند. این نمایشگاه توسط اداره فرهنگ و با همکاری و مشارکت بخش سفارشات خارجی، کتابخانه و مرکز اسناد، مرکز انتشارات و بخش اداری کمیسیون برگزار شد و سایر ادارات تخصصی کمیسیون نیز با ارائه اسناد و مدارک مربوط به حوزه کار خود در تکمیل نمایشگاه مساعدت نمودند.

البته لازم به ذکر است که کمیسیون ملی یونسکو در ایران غیر از نمایشگاه مذکور هر ساله نمایشگاه عکسی در زمینه آثار برگزیده مسابقات عکس مرکز فرهنگی یونسکو در ژاپن، برگزار می‌کند که دهمین نمایشگاه فوق با عنوان **هنرهای سستی و مردم** در تاریخ ۹ تا ۲۵ آذر ۱۳۷۸ در همین مکان برگزار گردید. شایان ذکر است که همین نمایشگاه با عنوان **طبیعت و زندگی روزانه** در سال آینده تشکیل خواهد شد که امیدواریم برای علاقمندان به هنر عکاسی سودمند واقع شود.

امید است این مرکز بتواند با افزایش فعالیت‌های خود در زمینه‌های فرهنگی و علمی... و با برخورداری از حمایت‌های دولتی و مردمی در اعتلای سطح فرهنگی و علمی کشور نقش مؤثر و مفید خود را همچنان ایفا کند و موفق گردد.

چا دارد از مسوولان و سرپرستان گرامی در تهیه این گزارش قدردانی شود.

ارکان کمیسیون ملی یونسکو در ایران عبارتند از شورای عالی، شورای اجرایی و دبیرخانه. دبیرخانه کمیسیون ملی یونسکو در ایران دارای گروه‌های (ادارات) آموزش، علوم، علوم اجتماعی، فرهنگ و ارتباطات است.

دبیران کل کمیسیون ملی یونسکو در ایران در فاصله سالهای ۱۳۷۷ - ۱۳۲۷ عبارتند از:

- آقای دکتر ذبیح الله صفا ۱۳۲۷ - ۱۳۲۷
- آقای دکتر فریدون اردلان ۱۳۲۷ - ۱۳۴۲
- آقای دکتر جلیل شاهی - ۱۳۴۲

بودجه کمیسیون ملی یونسکو در ایران توسط وزارت فرهنگ و آموزش عالی تامین می‌شود و بعضی از سازمان‌های مربوط. این کمیسیون طبق ماده اساسنامه سال ۱۳۲۸ در شهرهای تبریز، مشهد، شیراز دارای شعباتی بوده ولی هم اکنون تنها شعبه آن در تهران است و شعبه دیگری ندارد چنانکه گفته شد کمیسیون مزبور در زمینه‌های مختلف فرهنگی و آموزشی در کشور فعالیت می‌کند و یکی دیگر از فعالیت‌های آن تجلیل از شخصیت‌ها و مفاخر فرهنگی و علمی و رویدادهای علمی و فرهنگی ایران و سایر ملل است که ظرف ۵۰ سال گذشته همواره وجود داشته. از آن جمله بزرگداشت این سینا، زکریای رازی، خواجه نصیرالدین طوسی، ملاصدرا، مولوی، بیرونی، سعدی، حافظ، هزاره شاهنامه، نیما، علامه محمد تقی جعفری، گوته، بالزاک، چخوف، شیلر، مولیر و برای سال آینده علامه محمد باقر مجلسی، ابوالوفا بوزجانی و حکیم عمر خیام را می‌توان نام برد.

یکی از نقاط برجسته و مهم این کمیسیون برگزاری نمایشگاهی به مناسبت پنجاهمین سال تاسیس کمیسیون ملی یونسکو در ایران بود.

این نمایشگاه از تاریخ ۲ لغایت ۱۴ بهمن آماده‌پذیری از بازدیدکنندگان خود بود.

هدف از برپایی این نمایشگاه مروری اجمالی از نیم قرن عملکرد نهادی فرهنگی با استناد به اسناد و مدارکی بود که بخشی از تاریخ روابط و همکاری‌های فرهنگی کشور ما را